

Vabariigi President
Jaan Tõnissoni 150. sünniaastapäeval
Riigivanemate kenotaafi juures Tallinna Metsakalmistul
13. detsembril 2018

Jaan Tõnisson oli kindlameelne teejuht, isemeelne ja terava ütlemisega, kuid alati veendunud selles, et ainult demokraatia tagab vajalikud vabadused ja võrdsed võimalused selleks, et Eesti riik kehtaks ja areneks. Eesti püsimisele pühendas ta terve oma elu, olgu siis lehetoimetuses ja seltsides, valitavates kogudes ja valitsuse liikmena või riigivanemana.

Ta oli juhtivalt tegev paljudes nendes ettevõtmistes, mis rajasid teed iseseivale riigile. Postimehe peatoimetajana oli ta kindel, et Eesti ajaleht peab oma lugejat kasvatama, harima ja julgustama. Tema enda sõnadega 120 aasta tagant: „Haridus on meie rahval elutarvituseks. Võitlus majanduslikes elus nõuab hariduse abi, haridust läheb meie rahvale ka oma isiolemise kaitsmiseks ja Looja poolt päritud ande-naela tarvitamiseks vaja.“

Haridust ja ühistegevust edendas ta oma „andenaelaga“ kõikidel nendel paljudel väljadel, kus ta tegev oli: Eesti Üliõpilaste Seltsis, Tartu Eesti Põllumeeste Seltsis, Eesti Laenu ja Hoiu Ühisuses, Eesti Noorsoo Kasvatuse Seltsis ja paljudes teistes organisatsioonides. Ta oli eestikeelsete lasteadeade alguse juures ja eestikeelse gümnaasiumihariduse loomise ehk siis Tartu tütarlastekooli rajamise eestvedajaid.

Haridus ja ühistegevus olid tema jaoks loomulikuks valikuks ning Eesti jaoks tarvilikuks lähtekohaks, mille abil edasi minna. See kõik valmistas ette vajaliku pinnase Eesti Vabariigi loomiseks.

Meie välisdelegatsiooni liikmena, haritud ja ilma näinud mehena mõistis ta hästi seda, mida peame ka tänasel päeval ikka ja jälle meelde tuletama. Nimelt kui olulised on meile liitlassuhted ja koostöö samameelsete demokraatlike riikidega. Meenutan siinkohal tema mõtet meie riigi algusaegadest, kui meid veel läbirääkimislaudade taha ei oodatud: „Rahvusvahelises elus tähendab teiste rahvaste sõprus ja poolehoidlus enam, kui seda mõni vahest usub.“

Tema uskus, et vabade ja demokraatlike riikide ühinenud Euroopa aitab kindlustada püsiva rahu. Tõnisson kirjutas sellest pikemalt ajal, kui Euroopa oli juba sõjatules, kuid Eesti ning tema ise veel viimaseid kuid vaba, 1940. aastal. Ta oli kindel, et hirmsa vapustuse järel peab tõusma uus Euroopa, mis kindlustaks väikeste rahvaste vabaduse ja ühise rahu. Juba 1931. aastal oli ta Rahvasteliidus teinud Eesti esindajana ettepaneku levitada ja õhutada kõikide vahenditega ühendatud Euroopa ideed „vabaduse ja õiglusriikluse vaimus“.

Jaan Tõnisson vaatas ettepoole. Tema elutööks oli Eesti Vabariik. Meie riigi üks rajaja nägi küll iseseisvuse traagilist kadu, kuid tema mõte jäi elama ja sellest sündis taas vabadus. Hoiame Eestit!